Työ-ja elinkeinoministeriö
HN Virve Haapajärvi

Lausunto
VN/13/2025.
10.2.2025

Eduskunta
Talousvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan unionin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan välisen yhteistyötä ja tietojenvaihtoa kilpailuasioissa koskevan sopimuksen neuvottelemisesta

U 48/2024 vp, kuuleminen 11.2.2025, EU-UK kilpailusopimus

Sopimuksen tavoite ja tausta

Euroopan unionin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan välisestä yhteistyötä ja tietojenvaihtoa kilpailuasioissa koskevasta sopimuksesta (jäljempänä mm. Sopimus) on saavutettu neuvottelutulos syksyllä 2024, mutta komissio ei ole vielä antanut neuvostolle ehdotustaan päätöksiksi sopimuksen allekirjoittamisesta ja tekemisestä. Sopimuksen tavoitteena on parantaa EU:n ja UK:n kilpailulakien tehokasta täytäntöönpanoa edistämällä yhteistyötä ja koordinointia kilpailuasioissa EU:n ja jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten sekä UK:n kilpailuviranomaisen (Competition and Markets Authority, CMA) välillä. UK:n Euroopan unionista eroamisen jälkeen CMA ei ole enää mukana Euroopan kilpailuviranomaisten verkostossa, jonka avulla Euroopan komissio ja jäsenvaltioiden kansalliset kilpailuviranomaiset tekevät tiivistä yhteistyötä kilpailuasioissa.

EU:n ja UK:n kauppa- ja yhteistyösopimuksen mahdollistama käsiteltävänä oleva Sopimus on luonteeltaan EU:n ja UK:n kauppa- ja yhteistyösopimusta täydentävä sopimus. Tämä erillinen sopimus mahdollistaa yhteistyön kilpailunrajoitusten ja yrityskauppavalvonnan osalta. Sopimuksessa kilpailuviranomaisella tarkoitetaan EU:n osalta Euroopan komissiota ja sopimuksen liitteessä lueteltuja jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisia niiden hoitaessa EU:n kilpailusääntelyn mukaisia tehtäviä. Suomen osalta Sopimus koskee Kilpailu- ja kuluttajavirastoa (KKV) sen soveltaessa EU:n kilpailusääntöjä eli käytännössä pääasiassa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artikloita 101 ja 102, jotka koskevat muun muassa kilpailevien yritysten välisiä kilpailunrajoituksia ja määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä. Sopimuksen mukaan kilpailuviranomaiset ilmoittavat toisilleen kilpailusääntöjen täytäntöönpanotoimista kun niiden arvioidaan todennäköisesti vaikuttavan toisen kilpailuviranomaisen tärkeisiin etuihin (important interests). Lisäksi kilpailuviranomaiset ottavat toistensa tärkeät edut huomioon valvontatoiminnassaan ja ne voivat mm. koordinoida kilpailusääntöjen täytäntöönpanotoimiaan tutkiessaan samaa tai toisiinsa liittyviä menettelyjä.

Komission ja UK:n välillä neuvoteltu luonnos kompromissitekstiksi toimitettiin jäsenvaltioille syyskuun lopulla 2024. Komissio ilmoitti teknisten neuvottelujen päättymisestä ja neuvottelutuloksen saavuttamisesta 29.10.2024.[1] Neuvostokäsittelyn jatkoaikataulusta ei ole tarkempaa tietoa eikä komissio ole vielä antanut neuvostolle ehdotustaan päätöksiksi sopimuksen allekirjoittamisesta ja tekemisestä. Sopimuksen tekeminen edellyttää hyväksyntää Euroopan parlamentilta, jonka käsittelyaikataulu ei ole vielä tiedossa. Lokakuun lopulla 2024 EU-kokouksessa esillä olleen tiedon mukaan komission tavoitteena olisi, että sopimus olisi voimassa kesällä 2025. Yleisesti jäsenvaltiot ovat suhtautuneet asiaan myönteisesti ja pitäneet UK:n kanssa tehtävää sopimusta tarpeellisena.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto kannattaa sopimuksen tekemistä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sisämarkkinoiden kilpailun toimivuuden varmistamiseksi mahdollistetaan sopimuksessa tarkoitettu yhteistyö Euroopan komission ja CMA:n sekä jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten ja CMA:n välillä.

Sopimuksen sisällöstä

Sopimuksessa mahdollistetaan sekä Euroopan komission ja UK:n kilpailuviranomaisen välinen yhteistyö että jäsenvaltioiden kansallisten kilpailuviranomaisten ja UK:n kilpailuviranomaisen välinen yhteistyö. Sopimuksen tarkoituksena on edistää unionin ja unionin jäsenvaltioiden sekä Yhdistyneen kuningaskunnan kilpailuviranomaisten välistä yhteistyötä ja koordinointia kilpailuasioissa unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan kilpailulainsäädännön tehokkaan täytäntöönpanon tehostamiseksi.

Sopimuksessa kilpailusääntelyllä tarkoitetaan EU:n osalta Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artikloita 101, 102 ja 106 ja yrityskauppavalvontaan liittyvää neuvoston asetusta (EY) N:o 139/2004 yrityskeskittymien valvonnasta (ns. sulautuma-asetus). Sopimukseen sisältyy määräyksiä myös tietosuojasta, puolustautumisoikeuksista sekä liikesalaisuuksien ja muiden luottamuksellisten tietojen suojaamisesta.

Sopimuksen Artiklan 3 mukaan kilpailuviranomaisten on *ilmoitettava* toisilleen *täytäntöönpanotoimistaan,* joiden ilmoittava kilpailuviranomainen arvioi voivan vaikuttaa toisen osapuolen tärkeisiin etuihin. Ilmoitus tulee tehdä ripeästi ensimmäisen täytäntöönpanotoimen julkaisemisen jälkeen.

Sopimuksen Artiklan 4 mukaan kilpailuviranomaiset voivat *sopia täytäntöönpanotoimiensa koordinoimisesta* tutkiessaan samaa tai toisiinsa liittyviä menettelyjä. Koordinointi voi liittyä esimerkiksi yritysten tai luonnollisten henkilöiden vapaaehtoiseen tietojen luovuttamiseen.

Sopimuksen Artikla 5 velvoittaa kilpailuviranomaiset niihin sovellettavien kansallisten lakien ja määräysten puitteissa ja omien tärkeiden etujensa edellyttämässä laajuudessa ottamaan huolellisesti huomioon toistensa tärkeät edut valvontatoimintansa kaikissa vaiheissa. Jos vaikuttaa siltä, että täytäntöönpanotoimi voi vaikuttaa haitallisesti muun kilpailuviranomaisen tärkeisiin etuihin, kilpailuviranomaisen on kaikin kohtuullisin keinoin pyrittävä saavuttamaan asianomaisten kilpailuviranomaisten tärkeiden etujen kannalta asianmukainen lopputulema.

Sopimuksen Artiklassa 6 säädetään kilpailuviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta. Kilpailuviranomaiset voivat vaihtaa tietoja keskenään, jos tietojenvaihto on kansallisten säädösten mukaan sallittua, mukaan lukien luottamuksellisuutta ja tietosuojaa koskevat säädökset. Jos kilpailuviranomaiset toteuttavat samaan tai toisiinsa liittyviin taikka yhteistä etua koskeviin asioihin liittyviä täytäntöönpanotoimia, kilpailuviranomaisten on pyynnöstä harkittava sen selvittämistä, suostuuko oikeushenkilö tai luonnollinen henkilö, joka on antanut luottamuksellisia tietoja täytäntöönpanotoimien yhteydessä, kirjallisesti tällaisten tietojen jakamiseen kilpailuviranomaisten kesken. Suostumusta voidaan pyytää, jos kansallinen lainsäädäntö ei mahdollista tietojen luovuttamista ilman suostumusta.

[1] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_5468

Koska Sopimus ei sisällä määräyksiä, jotka mahdollistaisivat salassa pidettävien tietojen vaihtamisen kilpailuviranomaisten välillä, määräytyy KKV:n mahdollisuus salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen CMA:lle KKV:a koskevien kansallisten säännösten nojalla. Kilpailu- ja julkisuuslakien sääntelyiden johdosta KKV voisi luovuttaa salassa pidettäviä tietoja CMA:lle ainakin niissä tilanteissa, joissa se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa. Sopimus ei edellytä voimassa olevan kansallisen sääntelyn muuttamista.

Sopimuksen vaikutuksista

Sopimus ei velvoita osapuolia tekemään yhteistyötä, vaan tarjoaa mahdollisuuden siihen. Sopimuksen johdosta kilpailuviranomaiset voivat vaihtaa keskenään tietoja sekä koordinoida täytäntöönpanotoimiaan UK:n EU-erosta huolimatta. Suomessa Sopimus edesauttaa jossain määrin Kilpailu- ja kuluttajaviraston kilpailuvalvontatyötä, vaikkakaan Sopimus ei suoraan mahdollista salassa pidettävien tietojen vaihtamista ilman suostumusta ja se koskee vain EU:n kilpailu- ja yrityskauppasääntöjen soveltamista. Sopimus koskee esimerkiksi yrityskauppojen osalta EU:n sulautuma-asetusta ja siten Sopimuksen merkitys komissiolle tulee olemaan suurempi kuin KKV:lle.

Kilpailunrajoituksia koskevien SEUT 101 ja 102 artiklojen soveltamisen osalta on jossain määrin epävarmaa, antaisivatko kilpailunrajoituksista epäillyt esimerkiksi kartellitapauksissa suostumusta salassa pidettävien tietojen vaihtamiseen kilpailuviranomaisten yhteistyön mahdollistamiseksi niissä kilpailuviranomaisissa, joissa tietojenvaihto salassa pidettävistä tiedoista edellyttää suostumusta.

Komission vuonna 2021 antamassa ehdotuksessa arvioitiin, että sopimuksen EU:n kuluttajiin kohdistuvat vaikutukset ovat todennäköisesti myönteiset, sillä kilpailuviranomaisten yhteistyö parantaa mahdollisuuksia havaita ja puuttua kilpailusääntöjen rikkomisiin sekä kilpailun toimivuuden kannalta haitallisiin yrityskauppoihin. Tämä puolestaan nopeuttaa asioiden ratkaisua ja lisää pelotevaikutusta. Komission arvion mukaan myös eurooppalaisten yritysten voidaan katsoa hyötyvän sopimuksesta, jolla varmistetaan yhdenmukaisemmat kilpailusäännöt ja eri kilpailuviranomaisten soveltamiskäytäntöjen koordinointi. Tehokkaammalla kilpailusääntöjen täytäntöönpanolla komissio arvioi olevan tiettyä myönteistä välillistä vaikutusta myös innovointiin ja investointeihin.